

2001

titel:	Platteland van voedselschuur naar 'esthetische ervaring'
medium:	De Volkskrant
datum:	8-1-2001
auteur:	A. Koper

Platteland van voedselschuur naar 'esthetische ervaring'

In de 21 ste eeuw neemt de stad definitief bezit van het platteland. In Parkstad Nederland mag de laatste boer het gras maaien. Professor Frieling droomt van een mooi gecomponeerd stadslandschap.

Hoogleraar stedenbouwkunde Dirk Frieling doet zijn ogen dicht en ziet het voor zich: oude en nieuwe, grote en kleine Hollandse steden, aan elkaar gekoppeld door een stelsel van parken, waterpartijen en oude cultuurlandschappen. Wat een prachtig alternatief zou dat zijn voor de huidige Randstad, 'dat slecht beheerde opslagterrein van losse stadsfragmenten'.

De Delftse professor is de drijvende kracht achter de Vereniging Deltametropool. Onder leiding van de grote steden streeft de vereniging naar het schijnbaar onmogelijke: het groter en stedelijker maken van de Randstad, én het scheppen van een fraaie landschappelijke leefomgeving.

Nederland heeft de afgelopen decennia een geweldige gedaanteverwisseling ondergaan. De bevolking groeide van ruim 10 miljoen inwoners in 1950 naar 16 miljoen nu. Woonden w destijds in 2,1 miljoen huizen (met gemiddeld 3,93 personen per woning), vijftig jaar later telt Nederland 6,5 miljoen huizen en is de bezettingsgraad gedaald tot 2,29 personen per woning.

Het ruimtegebruik per Nederlander steeg nog verder door de toename van het aantal auto's, de lengte van het wegennet en het areaal bedrijventerreinen. Het landschap ondervond daar de gevolgen van. Zeker in het dichtbevolkte westen.

Zou nu juist dat deel van Nederland nog verder moeten verstedelijken, nog meer woningen en bedrijfsterreinen moeten gaan tellen? Het kan volgens de denktank en lobbyclub Deltametropool, waarin naast de grote steden ook de waterschappen, Kamers van Koophandel, boeren, natuur- en nog veel andere organisaties in het westen van het land samenwerken. De Randstad moet groter en stedelijker worden, om in de Europese *ratrace* naar welvaart overeind te blijven.

Maar dat besluit het behoud van het Hollandse cultuurlandschap niet uit, vindt Frieling. Op één voorwaarde: we moeten stoppen met polderen. 'Polderen betekent namelijk dat iedereen zijn zin een beetje krijgt. Dus komt er telkens een nieuw schilletje bij.'

Behoud van het platteland betekent in zijn ogen dat je het moet durven te ontwerpen en te ontwikkelen. Met moderne, compacte en slim georganiseerde stedenbouw bijvoorbeeld, waardoor nieuwe indrukwekkende *skylines* ontstaan. Maar ook met de ontwikkeling van nieuwe landgoederen die, samen met het systeem van waterberging en het agrarische cultuurlandschap, de ruggengraat vormen van 'Parkstad Holland' die hem voor ogen staat.

Frielings 'stedelijke visie' op het platteland past in een lange traditie. Het Hollandse landschap is ontstaan als 'productielandschap' van boeren. Het is dat tot en met de ruilverkaveling van de jaren zestig en zeventig altijd gebleven. Maar ook de opkomende zeventiende-eeuwse Hollandse handelssteden drukten al vroeg een stempel op het ommeland.

Rijke kooplieden en regenten belegden hun overwinsten in grote landaanwinningsprojecten en ontwikkelden hun eigen visie op de schoonheid van het platteland. 'Je kunt eigenlijk rustig zeggen dat de ontwikkeling van het landschap vanaf de zeventiende eeuw in hoge mate een stedelijke aangelegenheid was', zegt landschapsarchitect Clemens Steenbergen. Hij is collega van Frieling aan de TU Delft. Samen met zijn vakgenoot Wouter Reh bracht hij de afgelopen jaren de landschapsarchitectuur en de geschiedenis van de grote droogmakerijen in kaart.

Steenbergen: 'In de Beemster, die tegenwoordig op de werelderfgoedlijst van de Unesco prijkt, werd voor het eerst niet alleen land, maar ook een landschap gemaakt, doordat de agrarische verkaveling werd getransformeerd tot een visuele

ruimtelijke en esthetische ervaring.'

Nog sterker was dat het geval bij de honderden landgoederen en lustoorden die door rijke kooplieden als zomerverblijf werden gesticht. Dat gebeurde in diezelfde drooggemalen polders, in de duinen en langs veenrivieren als de Amstel en de Vecht.

Achteraf bezien zijn die zogeheten buitenplaatsen de vroege voorlopers van villawijken, tuin-dorpen en -steden. Die werden sinds de komst van het spoor en de auto in het buitengebied aangelegd voor de groeiende groep stedelingen die, net als hun rijke voorvaders, wilden genieten van een groene woonomgeving.

Die trek naar *Suburbia* had een vervelend, maar onvermijdelijk bijeffect. Want naarmate er meer mensen in het groen gaan wonen, blijft er natuurlijk minder over van het platteland. Dat wordt dus ook waardevoller. Zoals ondermeer bleek uit de oprichting van de Vereniging Natuurmonumenten in het Amsterdamse Artis in 1905.

Sindsdien is het platteland niet meer alleen een potentiële bouwlocatie, maar wordt het omwille van de natuurbeleving door andere bezorgde stedelingen juist tegen de oprukkende bebouwing beschermd. Ook veranderde het, geleidelijk maar gestaag, van een productielandschap in een stedelijke recreatiezone.

De ANWB (1883) die sinds 1904 ook als Toeristenbond door het leven gaat, droeg daaraan bij met talloze bewegwijzerde en van cultuurhistorische uitleg voorziene routes. En vanwege de natuurbescherming wordt van de boeren tegenwoordig een andere bedrijfsvoering verlangd, een wijze van werken die aansluit bij de plattelandsidylle. Bloemen die door de modernisering uit het landschap waren verdwenen, moeten terug in de wei en vogelnesten dienen te worden gespaard.

In de metropool van de toekomst zullen die trends worden voortgezet. Naar verwachting wordt ongeveer eenzesde deel van het huidige platteland (300 duizend hectare) van de Randstad de komende dertig jaar bebouwd. In het resterende buitengebied zal een deel van de boeren overleven. Soms met een bijbaantje in de stad, anderen zullen een zorg-, kaas-, of recreatieboerderij beginnen.

Hoogleraar Frieling hoopt bovendien dat boeren zich gaan verenigen om hun bezit als landgoed te exploiteren voor de inwoners van de nabijgelegen stad. Maar hij betwijfelt of dat voldoende is.

'De boeren zitten vreselijk in de tang. Aan de ene kant dalen hun inkomsten door de concurrentie op de wereldmarkt, maar tegelijkertijd hebben ze te maken met grondprijzen die door de vraag naar ruimte vanuit de stad sterk gestegen zijn. Een klein deel trekt zo een lot uit de loterij, maar voor de meesten is die hoge grondprijs een ramp. Investeren loont niet meer.'

Maar als de boeren dat niet doen, wie dan nog wel? Frieling: 'ik ben al decennia lid van Natuurmonumenten, maar die kunnen dat ook niet betalen. Ik moet er bovendien niet aan denken dat het veenweidegebied overal verandert in ruig natuurterrein.'

Het platteland kan volgens hem alleen worden gered door een koerswijziging van de overheid. 'Als Pronk de boeren zekerheid verschaft over de gebieden die in de toekomst langdurig van verstedelijking gevrijwaard blijven, gaat de grondprijs daar vanzelf omlaag. Dan kunnen ze weer gaan investeren. De boeren hebben het Hollandse cultuurlandschap gemaakt. Zij zijn nog steeds van vitaal belang voor het beheer ervan.'